

ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**Яценко О.В., к.е.н., доцент**

Черкаський державний технологічний університет

В статье рассмотрена роль инноваций в экономическом развитии, а так же названы основные причины торможения инновационных процессов. Исследовано понятие технологического уклада и определен уровень инновационного развития экономики Украины.

In the article the role of innovations is considered in economic development, and principal reasons of braking of innovative processes are similarly adopted. The concept of the technological mode is investigational and the level of innovative development of economy of Ukraine is certain.

На початок ХХІ століття стало очевидним, що динамічний розвиток інноваційної сфери утворює базу стійкого економічного зростання. Особливу роль інноваційної діяльності для суспільства вивчали багато учених.

Так, ще в кінці ХІХ століття англійський вчений Адам Сміт (1723–1790) вважав, що «продуктивна сила однієї і тієї ж кількості робочих може бути збільшена тільки за рахунок збільшення або модернізації машин і знарядь, що полегшують і скорочують працю...»[1, с.253].

Інноваційне прискорення сьогодні є основною характеристикою індустриально розвинених країн світу. Інтеграційні процеси, що протікають сьогодні в світовій спільноті, сприяють визнанню необхідності розвитку нових підходів до розвитку територіальних економік, і основну роль при цьому грає інноваційна діяльність. Розвиток глобальних наукових і технологічних мереж, що сполучають різні професійні і соціальні співтовариства, сприяє досягненню узгодженої міжнародної співпраці, яка, у свою чергу, направлена на вирішення глобальних загальносвітових проблем.

Недооцінка економічної категорії інтелектуального капіталу як авансованої вартості в господарській діяльності підприємств потребує ретельного вивчення процесу перетворення інтелектуальної власності в інноваційний продукт.

На сучасному етапі розвитку нашої країни тільки інноваційно-орієнтована економіка здатна забезпечити випереджаючі темпи зростання. З огляду на сказане, актуальними питаннями економічної політики держави є структурна перебудова і модернізація промисловості та розвиток інноваційної моделі економічного зростання.

У наукових працях лауреатів Нобелівської премії з економіки С. Кузнеця, В. Леонтєва, П. Самуельсона, Р. Солоу, Ф. Хайєка переконливо показана важливість науково-технічних та інноваційних процесів для стійкого економічного розвитку кожної держави. Актуальність означеної проблеми істотно зросла у зв'язку з потребою враховувати вплив глобалізації світової економіки, науково-технічної й інноваційної сфери.

Для розуміння необхідності розвитку інноваційної діяльності, її значущості для сучасної економіки України і окремого регіону необхідно мати уявлення про технологічні устрої.

Автором теорії технологічних устроїв є С.О. Глазьев, який в своїй книзі «Теорія довгострокового техніко-економічного розвитку» визначив технологічний устрій як: «цілісне і стійке утворення, в рамках якого здійснюється замкнутий цикл, що включає здобич і отримання первинних ресурсів, всі стадії їх переробки і випуск набору кінцевих продуктів, що задовольняють відповідному типу суспільного споживання» [2, с. 61].

Технологічний устрій характеризується єдиним технічним рівнем складових його виробництв, зв'язаних вертикальними і горизонтальними потоками якісно однорідних ресурсів.

Новий устрій, що зароджується, використовує існуючу транспортну інфраструктуру і енергоносії, у міру розвитку технологічного устрою формується нова інфраструктура, нові енергоносії, новий вигляд промисловості. Розповсюдження технологічного устрою відбувається за рахунок дифузії нових технологічних принципів в економіці опосередкованою провідними галузями. При цьому життєвий цикл технологічного устрою визначається етапом техніко-економічного розвитку країни. З часів англійської промислової революції автором виділяються п'ять технологічних устроїв, кожен з яких характеризується рядом показників: рівнем технології, ступенем розвитку основних економічних інститутів, міжнародних режимів державного регулювання і ін.

У розвинених країнах сьогодні домінує п'ятий технологічний устрій (який, у свою чергу, характеризується розвитком оптико-волоконній промисловості, обчислювальної техніки, програмного забезпечення телекомунікацій, біоінженерії, тонкої хімії), починає зароджуватися шостий.

При цьому основним економічним інститутом виступає міжнародна інтеграція дрібних і середніх фірм на основі інформаційних технологій інтеграція виробництва і збуту на світовому рівні. Яскравим прикладом такої інтеграції може служити діяльність транснаціональних компаній завдяки яким відбувається горизонтальне розповсюдження нових досягнень науки і техніки. Синхронність технологічних зрушень в різних країнах тим вище, чим більше вони залучені в процес інтеграції між собою.

Слід зазначити, що кожна країна має власні історичні культурно-етичні, економічні особливості розвитку. Політичний лад, стратегія соціально-економічного розвитку країни в цілому грають важливу роль у формуванні технологічних устроїв.

Яскравими прикладами активного заохочення інноваційної активності підприємців державою, створення відповідної інфраструктури активного включення в світову спільноту є такі країни як Китай Японія, Ю. Корея. В результаті активних дій держави з розвитку інноваційного підприємництва, заохоченню інвестицій в науку і трансферт технологій цим країнам вдалося вийти на п'ятий технологічний устрій і стати лідерами індустріального розвитку світу.

Ключовим чинником розвитку технологічного устрою є пошук нових технологій, нових способів задоволення потреб споживачів тобто пошук інновацій. Значущість інноваційної діяльності для економіки окремої країни полягає в її участі в процесі формування валового національного продукту. Саме здатність країни витягувати інтелектуальну ренту від зовнішньої торгівлі при одночасному

підвищенні ефективності власної виробничої бази вивела багато індустріальні країни в лідери на світовому ринку.

Визначальне значення для суспільства інновація, а разом з нею і інтенсивний тип розвитку економіки в цілому, придбала в період холодної війни, в умовах протистояння двох світових держав СРСР і США, коли форсовані дослідження в області озброєння дозволили розглядати інновації як індикатор технічної думки, творчих можливостей і здібностей країни інтенсивно розвиватися. В цей час в США і інших західних країнах почався перехід до четвертого (для нього характерний збільшення електроприладів, зокрема побутового значення, створення глобальної системи телекомунікацій на основі телефонної і радіозв'язки розвиток нафтохімії, початок дослідження космосу), а потім вже і до п'ятого технологічного устрою. При цьому ресурсовидобувні галузі вже не грають визначальній ролі в економіці цієї країни. Сьогодні в світовій економічній літературі підкреслюється, що на зміну «технологічної» економіці прийде «інформаційна» економіка або економіка, заснована на знаннях. В зв'язку з цим основна увага держав зосереджена на створенні стратегічних планів розвитку територій, змінюється співвідношення між виробничими і високотехнологічними галузями промисловості активізується інноваційна діяльність на промислових підприємствах.

Не дивлячись на якісне зростання науки, розвиток військово-промислового комплексу, загального переходу СРСР на четвертий, а потім і на п'ятий технологічний устрій не відбулося. Оскільки наука в колишньому СРСР була відірвана від виробництва, фундаментальні дослідження не знаходили свого відгуку в розвитку інноваційного підприємництва (здатного тиражувати і модернізувати ідеї і тим самим розвивати загальний технологічний рівень радянської промисловості), як це відбувалося в західних країнах. У цьому чималу роль зіграв ідеологічний чинник.

Важливо відзначити, що зарубіжна технологічна допомога українським підприємствам не відповідає повністю останнім досягненням науково-технічного прогресу. Наприклад американські фахівці, при передачі американськими компаніями техніки і технологій в інші країни виходять з декількох критеріїв:

- 1) максимальний об'єм наданої технології досягається тоді, коли технологічний розрив між передавальною і приймаючою стороною перевищує 10 років: при цьому разом з передовою технологією передаються застарілі. Це вигідно для американських виробників, оскільки за той час, поки приймаюча сторона буде освоювати надані технології, компанії країни, що надали їх підуть далеко вперед в технологічному розвитку;
- 2) середній об'єм наданої технології здійснюється тоді, коли технологічний розрив між сторонами складає менше 10 років: в цьому випадку наданні інновації зв'язані в основному з поліпшенням продукції, а не з організацією виробництва нових її видів;
- 3) мінімальний об'єм наданої технології відбувається, коли технологічний рівень країни тієї, що купує технологію, приблизно рівний американському: в цьому випадку приймаючій стороні передається тільки досвід американського менеджменту, а місцеві фахівці отримують навчання в американських ТНК в частині організації впровадження нових процесів.

Оскільки фінансові можливості наших підприємств для придбання нових іноземних технологій обмежені, кваліфіковані кадри здатні ефективно упроваджувати наданні технології, переважно загублені, конкуренцію високотехнологічному імпорту можуть скласти тільки підприємства, максимально використовуючи зарубіжні технології, а також, що орієнтуються на вітчизняні розробки.

Економіка інтенсивного (інноваційного) типу або інтенсивний тип розвитку території припускає застосування досконалішої техніки і технологій, тобто на основі інновацій. Тому, ми вважаємо, що поняття «інтенсивний» і «інноваційний» тип розвитку економіки тотожні.

Дане твердження засноване на роботах провідних російських економістів таких як: В.І. Кушлін, А.Н. Фолом'єв, Ю.В. Яковец і ін. [3]

Створення такої економіки необхідно починати з регіонального рівня, де значення інноваційної діяльності виявляється найширше.

Рух до технологічного зрушення неможливий без створення відповідних організаційних інститутів, сприяючих активізації комерціалізації нововведень, стимулюючих конкуренцію між підприємствами. Саме вони разом з розвитком інноваційної діяльності дозволяють нам зробити висновок про ступінь техніко-економічного розвитку регіону.

Отже, можна зробити висновки:

1. На основі системного аналізу можна виділити чотири основні причини розвитку інноваційної діяльності: коливання економічного циклу; розвиток науки і винахідництво; зростаючі потреби ринку; конкуренцію.
2. Інноваційна діяльність, не дивлячись на високоризиковий характер, є неодмінним елементом розвитку суспільства, умовою його життєстійкості і динамічності. Проте ринок самостійно не може вирішити проблему довгострокових ризикових інвестицій для впровадження інновацій, тому ці функції повинно узяти на себе держава. Досвід державного регулювання технологічно розвинених країн світу (Японії, США, Великобританії, КНР) показав, що їх економічний успіх обумовлений стимулюванням інноваційного попиту в промисловості, створенням економіки інноваційного типу.
3. Оскільки фінансові можливості наших підприємств для придбання нових іноземних технологій обмежені, кваліфіковані кадри здатні ефективно упроваджувати надані технології, переважно загублені, конкуренцію високотехнологічному імпорту можуть скласти тільки підприємства, максимально використовуючи зарубіжні технології, а також, що орієнтуються на вітчизняні розробки.
4. Становлення економічних систем, джерелами яких стають переважно результати творчої діяльності (знання, інноваційні ідеї та технології їх уречевлення), є найхарактернішою рисою постіндустріального періоду розвитку людської цивілізації. Різде збільшення ваги такого фактора виробництва, як технологічно-орієнтоване знання, якісно перетворює традиційні фактори виробництва та істотно підвищує ефективність функціонування економічної системи у цілому, в тому числі й системи управління.
5. Виробництво унікальних продуктів, складових п'ятого технологічного устрою, зосереджене в основному в деяких галузях промислового сектора. Але для стійкого розвитку економіки необхідно розвивати також виробництво товарів і послуг, що містять ренту по інтелекту, яка може виступати свого роду компенсацією нестачі конкурентних переваг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов: в 2-х кн. Кн. 2. – М.: Соцэкспгиз, 1962.
2. Глазьев С.О. Теория долгосрочного технико-экономического развития. – М.: ВлаДар. 1993.
3. Яковец Ю.В., В.И. Кушлин, А.Н. Козирев. Инновации: теория, механизм, государственное регулирование: учеб. пособие для вузов. М.: РАГС. 2000.
4. Інновації: проблеми науки та практики: монографія / Харківський національний економічний ун-т; НАН України; Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку. – Х. : ІНЖЕК, 2007. – 208с.